

Har bevisstheten en plass i en fysisk verden?

Øystein Linnebo

University of Oslo

Hifi nettverksmøte – 16. november 2021

Hva er det å ha et sinn?

Vi sanser, tenker, føler, ønsker, etc.

Hva er forholdet mellom sinn og kropp?

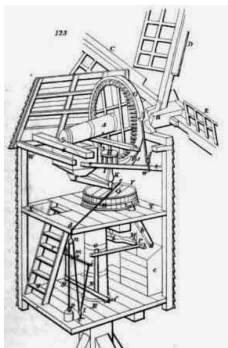
- Gjensidig påvirkning: et kutt medfører smerte, en beslutning medfører bevegelse
- Mentale fenomener ser ut til å være vesensforskjellige fra fysiske fenomener.

Hva er bevissthet?

Hva er forholdet mellom sinn og kropp?

Det ser ut til å være et forklaringsmessig hopp (“explanatory gap”) mellom det mentale og det fysiske.

Jo flere partikler, jo mer avansert maskin. Men flere partikler kan likevel ikke gi opphav til noe *vesentlig* nytt. Leibniz’ mølle-eksempel.

René Descartes (1596–1650)

- *Res extensa*: essensielle egenskap er å være utstrakt
- *Res cogitans*: essensielle egenskaper er å tenke

Et argument for substansdualisme

- (1) Jeg er slik at min eksistens ikke kan betviles.
- (2) Min kropp er ikke slik at dens eksistens ikke kan betviles.
- (3) Derfor er jeg ikke identisk med min kropp.

Argumentet bruker Leibniz' lov:

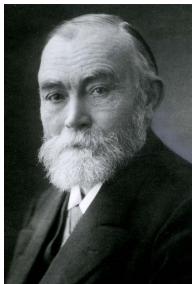
Hvis $a = b$ og a er F , så er b F .

En logisk omformulering gir:

Hvis a er F , men b ikke er F , så er $a \neq b$.

Er denne bruken av Leibniz' lov tillatt?

Gottlob Frege (1848–1925)

- Vi må skille mellom objektet vi snakker om og hvordan dette objektet presenteres for oss
- F.eks., Aftenstjernen og Morgenstjernen er ett og samme objekt (nemlig Venus) presentert på to ulike måter.

Et annet argument av samme logiske form som Descartes':

- (4) Lois Lane beundrer Superman.
- (5) Lois Lane beundrer ikke Clark Kent.
- (6) Derfor, Superman \neq Clark Kent.

Noe går galt i dette argumentet. Hva?

Begge argumentene—Descartes' og det ovenfor—bruker Leibniz' lov:

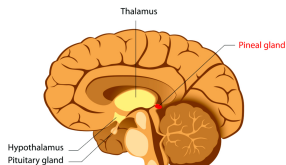
Hvis a er F , men b ikke er F , så er $a \neq b$.

Freges analyse: Denne loven holder *utelukkende* når ' F ' stå for en egenskap ved selve objektene a og b , ikke når tilskrivelse av F avhenger av hvordan disse objektene er presentert for oss.

Interaksjons-problemet

Hvordan interagerer *res cogitans* og *res extensa*?

Descartes: gjennom konglekjertelen ("pineal gland")

Prinsesse Elisabeth av Bøhmen (1618–80)

how the mind of a human being, being only a thinking substance, can determine the bodily spirits in producing bodily actions. For it appears that all determination of movement is produced by the pushing of the thing being moved, by the manner in which it is pushed by that which moves it, or else by the qualification and figure of the surface of the latter. (Kim, 47-48)

Identitetsteori om forholdet mellom sinn og hjerne

For hver type M av mentale hendelser så finnes en type H av hjernetilstander slik at M inntreffer hvis, og bare hvis, H inntreffer.

Altså: typer av mental hendelse er identisk med typer av nevrale hendelser.

Funksjonalismen avviser identitetsteoriens forsøk på å redusere typer av mentale hendelser til typer av nevrale hendelser.

Én type mentale hendelser (f.eks. smerte) kan være realisert av flere ulike typer nevrale hendelser (f.eks. O-fibre og C-fibre som fyrer).

Funksjonelle egenskaper

- Å være et hjerte er en funksjon: å pumpe blod. Denne funksjonen kan realiseres på mange ulike vis: et barnehjerte som pumper hardt, et voksent hjerte som pumper rolig, et mekanisk hjerte.
- Smerte har som funksjon å registrere skade på kroppens vev, samt å begrense videre skade.
- Generelt: mentale egenskaper er funksjonelle egenskaper med flerfoldig realiserbarhet.

Funksjonalismen gir en tiltalende kombinasjon av **substansmonisme** og **egenskapsdualisme**.

- alle substanser (eller objekter) er fysiske
- disse objektene kan ha to ulike typer egenskaper: fysiske og *mentale*

Frank Jacksons “kunnskaps-argument”

- Mary, en brilliant nevrolog, er fanget i et svart-hvitt rom.
- Hun lærer *alt* om fargenes fysikk og persepsjon.
- Men når hun selv ser farger for første gang, lærer hun noe nytt.

Et skritt lenger

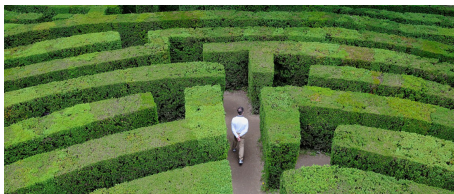
- Vi kan t.o.m. anta at Mary kjente til *all* fysisk informasjon.
- *Likevel* ville hun lære noe nytt, noe hun ikke kunne utlede fra hva hun allerede visste.
- Det som Mary lærte må følgelig være noe som går utover det rent fysiske.

Jacksons konklusjon

Et fysikalistisk verdenssyn—at alle fakta er fysiske—er falsk. I tillegg til fysiske fakta, finnes det fakta om subjektive sansefønelmelser (“qualia”).

En analogi

Anta du kjenner alle fysiske fakta om en labyrint, inkl. at du har et sanntids-kart over den. Men du vet ikke hvor *du* befinner deg i labyrinten.

Du lærer så noe du ikke kunne utlede fra hva du allerede visste: jeg er *her!*
[peker på kartet]

For å illustrere problemet, la oss anta det finnes en Gud, som skapte verden.

Da Gud skapte labyrinten, måtte han (eller hun) gjøre noe ekstra for å skape ditt subjektive perspektiv på labyrinten?

- Ditt subjektive perspektiv på labyrinten kan ikke utledes fra en rent fysiske beskrivelse av den.
- Det dreier seg likevel om to ulike perspektiver på samme fakta: ikke behov for ekstra arbeid for Gud.

Da Gud skapte verden, måtte han (eller hun) gjøre noe ekstra for å skape subjektive opplevelser (qualia)?

- Jackson: Ja, fordi subjektive opplevelser ikke kan utledes fra den rent fysiske beskrivelsen av virkeligheten.
- Fregeansk innvending: Selv om det subjektive ikke kan utledes fra det fysiske, kan det dreie seg om to ulike presentasjoner av de samme fakta.

- Flere viktige mentale egenskaper er funksjonelle egenskaper.
- Bevissthet dreier seg om subjektivitet, om et førstepersons-perspektiv.
- Informasjon om dette perspektivet kan ikke utledes fra en rent fysisk beskrivelse av virkeligheten fra et tredjepersons-perspektiv.
- Frege viser at dette i seg selv ikke gir grunnlag for å trekke den dualistisk konklusjonen at bevissthet krever fakta utover de rent fysiske.